

ביקורת מבפנים: תושבי דרום לבנון מתוסכלים מ"רצועת הביטחון" שיצר חיזבאללה

11.04.2024 | written by אלי קלוטשטיין

אזרחים שיזדמנו ליישובי קו הגבול בצפון הארץ ייתקלו במציאות עצובה, חסרת תוחלת, של בתים ריקים מתושבים, לצד מבנים רבים שנפגעו מטילים ונהרסו. רובם של אלו ששוהים במקומות כאלה כיום הם חיילי צה"ל. להבדיל, אל מול רצועת הביטחון שישראל יזמה בתוך שטחה משתרעת לאורך הגבול רצועת ביטחון מצומצמת גם בלבנון עצמה: הכפרים בדרום המדינה אומנם אינם ריקים לחלוטין מתושבים כמו בישראל, אך רוב האזרחים אכן נטשו את בתיהם וחיפשו מחסה בצפון הבטוח יותר של לבנון.

הטבע האנושי נוטה להתעלם פעמים רבות מהמחירים שגובה המלחמה מהצד השני, ובעיקר להתמקד בצרות שהוא חווה. אבל חשוב לזכור גם את המחירים האלה, שאינם קטנים, ואפילו לעקוב אחריהם ¹ שכן בסופו של יום הם חלק ממשוואה אסטרטגית שישראל מנסה לבנות מחדש בצפון, במטרה לצאת עם תום המלחמה למציאות אחרת, נסבלת יותר, לתושבי צפון ישראל.

לפי נתוני האו"ם משבוע שעבר, מספר התושבים שעזבו את בתיהם בדרום לבנון עומד על כ-93 אלף בני אדם, שיותר ממחציתם נשים. רובם המוחלט מקורו במחוזות בינת-ג'בייל, מרג'-עיון וצור. התושבים פונו או שעזבו מרצונם בשל החשש ממתקפות ישראליות, ומשום שחיזבאללה משתמש בסביבה האורבנית בדרום המדינה כשטח שממנו הוא תוקף את ישראל, בעיקר באמצעות טילים נגד טנקים. התושבים שנותרו שם, אפוא, משמשים כמגנים אנושיים לכל דבר. בנוסף, התושבים יודעים כי חיזבאללה חפר מנהרות באזור והחביא אמצעי לחימה בכל הכפרים, וכי אלה מהווים מטרה ברורה לחיל האוויר הישראלי. על רקע המראות בעזה, בין שני שלישים לשלושה רבעים מהתושבים בדרום לבנון ברחו מאזור מחשש מנזק בהיקף דומה ² ורבים נוספים עוד יעזבו ככל שהמצב יסלים.

בכירים בלבנון מעריכים כי החשש היה מוצדק: לדברי מקורות רשמיים ששוחחו בעילום שם השבוע עם העיתון אל-שרק אלאוסט, ישראל תקפה ב-23 כפרים לאורך הגבול מאז תחילת המלחמה, ובסך הכול ביצעה כמה אלפי תקיפות. הערכות במדינה מדברות על למעלה מ-1,200 בתים שנהרסו לחלוטין, ואלפי מבנים נוספים שנפגעו וניזוקו חלקית. עיקר המתקפות מרכזות באזורים השיעיים, אך גם כפרים נוצריים לאורך הגבול נפגעו, ורבים מתושביהם נמלטו. בעלמא א-שעב, למשל, שרוב אוכלוסייתו נוצרית, נהרסו כ-15 בתים עד כה, לפי הדיווחים בלבנון, וגם אזורים חקלאיים רבים נפגעו.

ככלל, הכלכלה הלבנונית ספגה מאז תחילת המלחמה נזק מוערך שעולה על 1.5 מיליארד דולר, בעיקר בתחום התשתיות והחקלאות. כל הסלמה או העמקה של המלחמה תכביד עוד יותר את הנזק בלבנון, מדינה שגם ככה בקושי עומדת על שתי רגליה מבחינה כלכלית. מאז 2019 שרויה לבנון במשבר כלכלי עמוק, מחירי הסחורות רק עולים כל הזמן, והמשכורות יורדות. בשביל לסבר את האוזן, דו"ח שפורסם בשנה שעברה, עוד לפני המלחמה, קבע כי יוקר המחיה בלבנון הוא הגבוה בעולם כולו. מצב זה מקשה כמובן על הפליטים, שמתמודדים עם חוסר יכולת לעבוד והיעדר פרנסה, לצד צורך למצוא מענה לצורך בסיסי של דיור, למשל. מתי מעט יכולים להרשות לעצמם, אחרי שפנו מביתם, לשכור דירה באזורים אחרים, כגון ביירות.

מוחמד, תושב בינת-ג'בייל השיעית, סיפר בריאיון כי "ההשפעה הכלכלית על כפרינו ובתינו חמורה, והמצב היה קשה עוד לפני המלחמה". מוחמד כדורה, מנהל אזור דרום לבנון בארגון לא ממשלתי אמריקני שמחלק מזון במדינה, הסביר כי "הסכסוך בגבול פגע קשות בשוק העבודה. פליטים רבים עובדים בכפרים לאורך הגבול, בחקלאות או בבניין, אבל ההפגזות הכבדות הופכות את הגישה לאזורים אלה לבלתי אפשרית". אחד הגורמים שהחריפו עוד יותר את המצב של פליטים ממוצא פלסטיני הוא המשבר הכלכלי של אונר"א, עקב חשיפת קשריה של הסוכנות לחמאס והסרת התמיכה האמריקנית בה ² מה שהפחית את תקציבה, בעיקר מחוץ לעזה, ועקב כך את המענקים שהיא העבירה למחנות הפליטים הפלסטינים.

זה היה מצב העניינים עם תחילת חודש רמדאן, שלרוב צוין בסעודות משפחתיות רחבות היקף. המלחמה, כמובן, לא אפשרה חגיגות כאלה. "בזמנים של שלום כל המשפחה מתאספת", סיפר עמאד עבדאללה, ששבר את צום הרמדאן לבדו בבית ספר שמשמש מקלט לעקורים בצור, "אבל בזמן המלחמה אנו רחוקים ממשפחותינו". לדבריו, אשתו ושלוש בנותיו עזבו את ביתם בבינת-ג'בייל עם פרוץ המלחמה, והוא נשאר זמן רב יותר ² ונאלץ לעזוב רק כאשר מציאת מזון הפכה כבר בלתי אפשרית.

חוסר הוודאות של מי שנעקרו מבתיים בישראל על מה שצופן העתיד מאפיין גם את מקביליהם בלבנון. רבים מתלוננים כי אינם יודעים מתי יוכלו לחזור הביתה. עמאד עבדאללה, למשל, נזכר כי ב-2006 המלחמה נמשכה 33 ימים, ואילו כיום אין אופק לסיום הקרבות. עלי מטר, תושב אזור סאהל אלזהרני, ציין בתסכול כי "אדם יכול להתמודד עם עשרה ימים, אפילו עם 15 ימים או חודש של עקירה, אבל אנו נכנסים כעת לחודש השישי, ונראה שזה יכול להימשך אפילו עוד יותר".

אגב, ההשפעה של מצב זה אינה מוגבלת ללבנון: בשבועות האחרונים חווה קפריסין גל פליטים הולך וגדל ממדינת הארזים, שמקורו בעיקר בפליטים סורים שעזבו את מולדתם בעקבות מלחמת האזרחים שפרצה שם, והתמקמו בלבנון. הערכות מדברות על למעלה ממיליון פליטים כאלה בלבנון, ובשבוע האחרון מאות מהם עשו את דרכם בים לקפריסין, בסירות רעועות שאיימו לטבוע. מצב זה הוביל את הממשלה בניקוסיה לשגר פנייה דחופה לאיחוד האירופי להתערב בעניין, והנשיא הקפריסאי אפילו ביקר בלבנון כדי לבדוק מה יכולה הממשלה המקומית לעשות

כדי לעצור את התופעה.

ואכן, מה הרשויות עושות כדי לפצות את התושבים ולנסות לאפשר להם אורח חיים סביר גם במצב של פליטות? המועצות המקומיות מספקות לפליטים מקום מקלט ומזון לצורך סעודות שבירת הצום, למשל. הממשלה גם הבטיחה לפצות את תושבי הדרום שבתיהם ניזוקו, אך המימון לכך טרם הוקצה ונכון לחודש שעבר טרם נעשה סקר לבחינת ממדי ההרס. חיזבאללה, מנגד, העביר תשלומים חודשיים לרבות מהמשפחות שפוננו, בהתאם לגודל המשפחה וצורכיה. לפי דיווח אחד, ארגון הטרור שילם בסך הכול 20 מיליון דולר בכל חודש, וחילק לכל משפחה בין 100 ל-200 דולר ² לעיתים אפילו פעמיים בחודש.

ובכל זאת, יש תושבים שמותחים ביקורת על ארגון הטרור ועל השלכות המלחמה בישראל. עיקר הביקורת מקורה בגורמים נוצריים בדרום המדינה, ומעט מאוד אנשים בוחרים להתראיין בגלוי, מחשש לגורלם ולנקמת המחבלים השיעים. אפשר להניח כי רוב הדוברים שמתראיינים בתקשורת הזרה, ובעיקר תוקפים את ישראל, נבחרים בקפידה על ידי חיזבאללה, ורק הם זוכים לאישור לדבר בפנים גלויות.

מונירה עיד בת ה-67, תושבת עלמא אל-שעב, דווקא הסכימה להתראיין בשמה לוול-סטריט ז'ורנל. היא סיפרה שסירבה לעזוב את ביתה, וכי היא מתגעגעת למשפחתה בבירות, שכבר אינה יכולה לבקר אותה. "הם לפחות בטוחים, אבל הבית חסר נשמה ללא המשפחה. אנחנו חיים כאן מיום ליום, אבל הכול נדמה קטן בהשוואה למה שצופן העתיד", היא סיפרה. "חיזבאללה היה יכול למנוע את המצב הזה", הוסיפה עיד.

יש לא מעט תושבים שקוראים לסיים את המלחמה, ואינם מסכימים עם הקישור שביצע חיזבאללה בין המשך המלחמה בעזה לקרבות בלבנון. ח'ליפה, תושב מקומי המתנגד לחיזבאללה, ציין כי הוא מתנגד למשוואה זו. "חיזבאללה מתאם את פעולותיו הצבאיות בהתאם להמלצות האיראניות והמשא ומתן שמקיימת טהרן ביחס לנושאים שונים באזור", הוא התלונן. תושב רמיש, שסירב להזדהות בגלוי ורק מסר כי גילו 40, תהה אם "חיזבאללה רוצה לעקור אותנו מבתינו? איננו רוצים להיות קשורים למלחמה הזו".

עלי חמאדה, עיתונאי מקומי, הרהיב עוז וכתב באתר אלנהר הלבנוני מאמר שבו מתח ביקורת על חיזבאללה. לדבריו, ארגון הטרור השיעי מוביל את לבנון למלחמה כוללת עם ישראל, והוא השווה אותו למי שנוהג מכונית לתוך קיר בטון בניסיון לשים קץ לחייו.

אז מה יהיה בהמשך? האם הביקורת תשפיע על חיזבאללה? הרבה מאוד תלוי באופן התפתחות המלחמה ובהמשך ההסלמה בגבול. יש לזכור כי הארגון השיעי לוקח כיום, בניגוד אולי ל-2006, חלק פעיל הרבה יותר בניהול הפוליטי של המדינה והאוכלוסייה, והוא מתמודד עם מגוון שיקולים גדול יותר ³ כולל בתחום הכלכלי. ההתייחסות לאוכלוסייה גוזלת ממנו תשומת לב ומשאבים, ושחיקת האהדה שלו בקרב התושבים עשויה בטווח הרחוק לאיים על שרידותו.

אבל צריך להישיר מבט למציאות ולהודות: בהינתן פקודה איראנית ישירה, לא בטוח שגם השיקולים האלה יחזיקו מים. ממילא, מראות הפליטים יכולים לשמש את חיזבאללה כנשק פסיכולוגי בעולם נגד ישראל, במטרה להכריע את המלחמה לטובתו ☒ צעד שגם לו יש פוטנציאל לעורר תמיכה מקומית בו. מכל מקום, אם כמעט 100 אלף פליטים לבנונים לא ממש עצרו את חיזבאללה, קשה להניח שמספרים גדולים יותר ימנעו ממנו לממש את תוכניות המתקפה שלו נגד ישראל.

בשורה התחתונה, תושבי דרום לבנון שוב משלמים את המחיר על ההסלמה של חיזבאללה מול ישראל. אותם כפרים שעלו לכותרות במלחמת לבנון השנייה ועוד קודם לכן היו חלק מרצועת הביטחון, מתמודדים פעם נוספת עם הרס ואובדן, עם מחסור ועם אי ודאות לגבי העתיד. למרבה הצער, לא נראה שהמצב הזה הולך להשתנות בקרוב.

פורסם במקור ראשון, בתאריך 10.4.2024.